

JISMONIY TARBIYA NAZARIYASINING YETAKCHI TUSHUNCHALARI VA JISMONIY TARBIYANING IJTIMOIIY MOXIYATI.

Jizzax politexnika instituti jismoniy tarbiya kafedrası

*Dotsent **Abduvaliyev X.A.***

Jizzax politexnika instituti Serviz fakulteti

*510-23 guruh talabasi **Axripov T.X.***

Annotatsiya Innovatsion pedagogikaning vujudga kelishi, uning ilmiy va ijtimoiy jihatlari, pedagogik innovatsiya mundarijasi va yo'nalishining asosiy negizi, mohiyatlari, o'qish faoliyatining innovatsion tuzilishi, oqitishning muqobil vositalari, pedagogikada innovatsiya tushunchasiniig shakllanishi, innovatsion maktab rivojlanishini ta'minlashda ekologik me'yoriy huquq ozlashtirishni mukammallashtirish va texnologiyani ishlab chiqish jarayoni tavsiflab berilgan.

Kalit sozlar: Innovatsion pedagogika, innovatsion maktab, innovatsion texnologiya, ilmiy ijtimoiy vosita, rivojlanish, natija, pedagog, boshqaruv, ta'lim berish, uslub shakl.

Abstract The appearance of innovational pedagogy, its scientific and social peculiarities, the content of pedagogic innovation, and the basis of department, the structure of study, the alternative methods of teaching, the development of innovation in pedagogy, producing technology and perfection of assimilation of ecological normal rights in providing development of innovational schools are defined.

Key words: Innovative pedagogy, innovative school, innovative technology, scientific social media, development, result, pedagogical, management, teaching, style form.

Mustaqil Ozbekiston Respublikasining dunyo taraqqiyoti darajasidagi istiqbolini ta'minlash iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'daniy sohalarida katta ozgarishlar bolishi bilan bogliq. Bunday o'zgarishlarda ishtirok etish insonlardan yuqori darajadagi umumiy va maxsus bilimlar, yuksak tarbiya, ma'naviyat va keng dunyoqarashni talab etadi. Ta'lim tizimini shu talablar asosida qayta qurish – jamiyatning kelajak avlod tarbiyasi sohasidagi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Pedagogik texnologiyaga asoslangan ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyati va o'quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta'limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko'rsatiladi. Shu ma'noda ilg'or pedagogik texnologiyalarni amalda joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'limga texnologik yondashuv pedagogik jarayonga faol ta'sir etuvchi

va uning samaradorligini, bir butunligini va muvaffaqiyatini belgilab beruvchi omillardan hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimining insonparvarlashuvi, demokratlashuvi va yangi texnologiyalarning kiritilishi pedagogika fani oldiga ta'limning mazmuni, tuzilishi, rivojlanish darajasi, imkoniyatlari va texnologiyasini aniqlashdek murakkab vazifalarni qo'ydi. Bu vazifalarni hal qilish bir qancha muammolarni keltirib chiqardi.

Ta'limga yangicha, texnologik yondashish haqida fikr yuritilishi tasodifiy hol emas. Interfaol uslublar asosida o'qitishni yo'lga qo'yish, ta'lim jarayonini o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli sohalarini yaratish uchun tinimsiz izlanish o'qituvchining muhim vazifasi bo'lib qolmoqda. Shunday qilish kerakki, o'quvchilar pedagogik jarayonning faol subektlariga aylansinlar. Barcha ta'lim turlari kabi jismoniy madaniyat nazariyasi va uslubiyati darslarida ham interfaol metodlarni qo'llash muhim ahamiyatga egadir. Chunki darslar jarayonida talabalarning aqliy rivojlanishini ta'minlaydi, o'quvchilarni faollashtirish, mustaqil ishlashga o'rgatish, ta'limning keyingi bosqichlarida talabalarning ta'lim jarayonining faol subektlariga aylanishlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Lekin pedagogik adabiyotlarda jismoniy tarbiya darslari ta'lim texnologiyasi masalalariga kam e'tibor berilgan.

Bularni qo'llashda jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi darsining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi fanini o'qitishda innavatsion talim texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslarini o'rganish, ta'limtarbiya jarayoniga joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilingan.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib ishda quyidagi vazifalar belgilab olindi:

- jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasini o'qitishga oid pedagogik, psixologik va uslubiy adabiyotlarni o'rganish;
- pedagogik nazorat qilishni interfaol va ilg'or xorijiy tajribalar asosida tahlil qilish;

O'quv modulni yaratish jarayonida qo'lga kiritilgan ilmiy-uslubiy ma'lumotlarni jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi fani dars mashg'ulotlari jarayonini takomillashtirish muammolariga taalluqli vazifalarni yechishda qo'llash mumkin. Pedagogik tizimning muhim tarkibiy qismlari, shuningdek, "Natijalar", "O'quv tarbiyaviy jarayonni boshqarish", "Texnologiya"lardan iborat. Ular berilgan rasmdagi Pedagogik tizim modelida ko'zga tashlanadi. Maqsadlar natijalar bilan mos kelib, uzluksiz sikl tashkil etiladi.

Maqsadlarning natija bilan to'la mos kelishi pedagogik jarayonning ishonchi, o'lchov ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik tizim boshqaruv, birlashtiruvchi

hamma tarkibiy qismlari nisbatan mustaqil qism hisoblanadi, chunki ular o'z maqsad va tuzilishlariga ega.

Pedagogik tizimning tashkil etuvchi tarkibiy qismi sifatida uni alohida omillar birligi ekanligini ta'kidlagan holda ko'pincha, o'quv tarbiya jarayonining texnologiyasini ko'rsatadilar. Bunday yondashish pedagogik tizim ko'zlangan maqsadga erishishni ta'minlaydigan mustahkam tashkiliy texnologik kompleks bo'ladi. Shuni ta'kidlash kerakki, pedagogik tizim har doim ham texnologiyadir.

Ana shu belgisi bo'yicha pedagogik tizimni tarkibiy qismlar ixtiyoriy "To'plamidan" ajratib olish osondir. Texnologiya - bu qat'iy tashkiliy mantiqqa bo'ysunuvchi imkoniyatlarini belgilovchi tizimning ichki sifatidir. Shu bilan birga topshiriqni baholash darajasining o'zidayoq, texnolog ma'lum jarayonlar hamda hodisalarga tayanadi. Ma'lum jarayonlar muvaffaqiyat ifodasi dalili sifatida foydalaniladi, ajoyib hodisalar natijalari esa yangi sabab va formula manbalari sifatida amalga oshiriladi. O'quv texnologiyalarni loyihalashtirish metodik "Tajribalarni umumlashtirishdan" farqli "Mumkin emas" xulosasini bilmaydi. Texnolog uchun bu faqatgina vaqt va xarajatlar masalasidir.

Texnolog faqatgina yaxshi ma'lum, tekshirib ko'rilgan, asoslangan, shubha qilinmaydigan fikrlarga asoslanadi. Texnolog tajribalar o'tkazmay, aniq ko'zlangan natijalar bilan ish olib boradi. Texnologiya variantlikka yo'l qo'ymaydi, uning asosiy vazifasi aniq kafolatlangan natija olishdir, u har doim ham asosiy yechimida oddiydir. Asosiy yechimni tushunish qolgan hammasini, o'zaro zarur elementlar sistemasi tartibini mazmunini ochib beradi.

Texnologiyadan hech bir qismini olib tashlab bo'lmaydi, u yerda ortiqchasi bo'lmaydi, bo'lishi mumkin emas. Bu juda murakkab holat, har ikkinchi o'qituvchi izlash tadqiqotchilik tartibida ish olib boradi, shu bilan bolaning maktabdagi hayoti natijasi noaniqligini kuchaytiradi.

Pedagogik tizimda innovatsion tuzilmalarining bosh yo'nalishi:

- yaxlit pedagogik tizim;
- o'quv yurti;
- pedagogik nazariya;
- o'qituvchi;
- o'quvchilar;
- pedagogik texnologiya;
- mazmun;
- shakl, metodlar, vositalar;
- boshqaruv;
- maqsad va natijalar.

Tizim osti tuzilmalarining chuqurligi bo'yicha innovatsion yangi kiritmalarning mohiyati, sifati va maqsadga muvofiqligi haqida xulosa qilish mumkin.

Texnologik jadvali; Vazifalari Pedagogik munosabat va pedagogik faoliyatni umumiy texnologiyasini takomillashtirish innovatsion faoliyat texnologiyasini o'zlashtirish. Mazmuni mualliflik dasturlarini tuzatish metodikasini o'zlashtirish.

Tajriba bosqichlarini rejalashtirish, tatbiq etiladigan yangilikni tahlil, prognoz qilish, rivojlantirish yangilikni pedagogik jarayonga tatbiq etish, tuzatish, tajriba ishlari natijalarini kuzatish Texnologiyalari Tashkiliy - faoliyat o'yinlari. Refleks-innovatsion amaliyot mualliflik konsepsiyalarini o'rganish. Mualliflik dasturlarini tuzish. Innovatsion turdagi o'quv yurtlarida amaliy ishlar, turli xil malaka oshirishda ishtirok etish.

Xulosa

1. Jismoniy madaniyat nazariyasi va uslubiyati fanini o'qitishda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish mavzusiga oid pedagogik, psixologik va uslubiy adabiyotlarni o'rganishdan shu narsa ma'lum bo'ldiki innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali talabalarga mavzularni ochib berishda yaxshi samara beradi. Muammoli o'qitishda pedagogik faoliyatning xususiyatlari o'quv axborotlari mazmunini muammoli vazifalar va muammoli vaziyatlarga ko'chirish orqali maqsadlarni oydinlashtirish jarayonidan iborat bo'ladi.

Muammoli o'qitishni qo'llash, bilishni tushunishni shakllantirishga yordam beradi, pedagogik ijod va kasbiy mahoratni rivojlantirishga psixologik va kasbiy tayyorligini shakllantiradi.

2. Jismoniy madaniyat nazariyasi va uslubiyati darslarini o'tkazish uslublarini o'rgatishga qo'yiladigan pedagogik talablar hamda mezonlarni ilmiy tadqiq etishda o'rgatish metodlarining har qaysisi, o'zining ijobiy tomonlari borligiga qaramasdan, tez va samarali o'rgatishni to'la-to'kis ta'minlay olmaydi.

Shuning uchun amalda hamma metodlar ayrim-ayrim ham, bir vaqtning o'zida birga ham qo'llanadi va ko'proq talabning faolligiga tayanish kerak ya'ni uning o'zini imkoniyat darajasida xatolarni to'g'irlashi kerak. Bunda tayyorgarlik vositalari turli xil vaziyat va sharoitlarda eksperimental ta'sir xarakteristikasiga ega bo'lishi aniqlandi.

3. Jismoniy madaniyat nazariyasi va uslubiyati darslarini o'tkazish uslublarini o'rgatishda interfaol metodlarni qo'llash jarayonida birinchi o'ringa o'qituvchi emas, balki har bir talabning qobiliyatlari va tayyorgarlik darajasi, uning imkoniyatlari, o'rganilayotgan uslublarning murakkabligi yotadi.

4. O'qituvchlarning pedagogik mahorati, tarbiya jarayoni kabi ko'p qirralidir. Mutaxassisda pedagogik mahorat shug'ullanuvchilarni malakali o'qitish harakat

faoliyatida mustaqil fikr yurita bilishni rivojlantirishda aqlni sinchkovligini va metodlarga o'rgata bilishda; talabalarning individual xususiyatlari, xatti-harakat motivlarini ustalik bilan tushunib olishda, va qiziqishlari, talablari, ehtiyoj va intilishlarini mohirlik bilan yo'lga qo'ya bilishda namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob halkimiz bilan birga kuramiz. Toshkent "O'zbekistan" - 2017 y.
2. Sh.Mirziyoev Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" NMIU, 2016 y.
3. Sh.Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalk faravonligining garovi. O'zbekiston NMIU, 2016y.
4. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yunalishi buyicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947 sonli Farmoni.
5. Goncharova O.V. Yosh sportchilarning jismoniy qobiliyatlarini rivojlantirish. O'quv qo'llanma, Toshkent., O'z DJTI, 2005 y - 171 b.
6. Mahkamdjonov K, Tulenova X.B. Maktabgacha ta'lim muassasalari uchun umumiy va kengaytirilgan "Jismoniy tarbiya" dasturi. Ilm-ziyo Toshkent., 2006 y
7. Xoldorov T, Tulenova X.B. Jismoniy madaniyat, jismoniy tarbiya, sport, turizm, xalq milliy o'yinlarining nazariy va amaliy asoslari. TDTU bosmaxonasi, 2007 y.
8. Abdullaev A., Xonkeldiev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va bslubiyoti. O'quv qo'llanma Toshkent., O'zDJTI, 2005 yil - 300 b.

